

- posadoyu — *Memoir of the professor. Book 4. Trial for a position.* Odesa : Astroprint. (In Ukrainian).
10. INTELIHENTSIYA I VLADA. ZBIRNYK NAUKOVYKH PRATS' — INTELLECTUALS AND STATE POWER. COLLECTED WORKS (2017) [Online]. Available from: history-power.com. [Accessed: 20th June 2017]. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 20 червня 2017 р.

УДК 477(49)334

І. В. Яковлев

І. Ф. ДРАЧ І КОНГРЕС УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Яковлев Ігор Васильович, аспірант кафедри історії та етнографії України, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Одеський національний політехнічний університет,
проспект Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

В статті йде мова про процес створення І. Ф. Драчем Конгресу української інтелігенції, громадської організації, яка була покликана на захист національних прав та ідей та повинна була брати постійну участь у відстоюванні загальнодержавних інтересів. Головною ж особливістю організації була консолідація всіх патріотично налаштованих представників культурної еліти нашої країни, її основні інтереси були сконцентровані над головною метою: розбудова вільної та незалежної держави. Також у статті аналізуються ті причини та фактори, які посприяли процесу створення цієї організації. Особлива увага приділяється «Маніфесту української інтелігенції», документу, що відіграв вирішальну роль в процесі формування цієї громадської організації. Після його публікації в засобах масової інформації на призов відгукнулися тисячі небайдужих українців, по всій території розпочався процес формування крайових центрів Конгресу української інтелігенції. Значну увагу в дослідженні приділено Першим Всеукраїнським зборам інтелігенції, які, пройшовши в березні 1998 року, спромоглися привернути чималу увагу громадськості до внутрішньо-політичних проблем українського суспільства.

Ключові слова: *І. Ф. Драч; Конгрес української інтелігенції; маніфест; Перші Всеукраїнські збори інтелігенції.*

И. В. Яковлев

**И. Ф. ДРАЧ И КОНГРЕСС
УКРАИНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ**

Яковлев Игорь Васильевич, аспирант кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченко, 1, Одесса, 65044, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье идет речь о процессе создания И. Ф. Драчем Конгресса украинской интеллигенции, общественной организации, которая была призвана защитить национальные права и идеи и должна была принимать постоянное участие в отстаивании общегосударственных интересов. Главной же особенностью организации была консолидация всех патриотически настроенных представителей культурной элиты нашей страны, ее основные интересы были сконцентрированы на главной цели: развитие свободного и независимого государства. Также в статье анализируются те причины и факторы, которые способствовали процессу создания этой организации. Особое внимание уделяется «Манифесту украинской интеллигенции», документу, сыгравшему решающую роль в процессе формирования общественной организации. После его публикации в средствах массовой информации на призыв откликнулись тысячи неравнодушных украинцев, по всей территории начался процесс формирования региональных центров Конгресса украинской интеллигенции. Значительное внимание в исследовании уделено Первому Всеукраинскому собранию интеллигенции, которое проведено в марте 1998 года. Это смогло привлечь огромное внимание граждан к внутренне-политическим проблемам украинского общества.

Ключевые слова: *И. Ф. Драч; Конгресс украинской интеллигенции; манифест; Первое Всеукраинское собрание интеллигенции.*

I. V. Yakovlev

I. F. DRACH AND CONGRESS
OF UKRAINIAN INTELLIGENTSIA

Yakovlev Ihor Vasylovych, Ph.D. student, History and Entnography of Ukraine Department, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Odesa National Polytechnic University,
1 Shevchenko Avenue, Odessa, 65044, Ukraine

ABSTRACT

In the article it goes about the process of creation of Congress of the Ukrainian intelligentsia by I. F. Drach, the public organization that was called for protection national rights and ideas, and also had to take constant part in defending nation-wide interests. The main feature of the given organization was consolidation of all patriotically configured representatives of the cultural elite of our country, so their main interests were concentrated on the main aim: the development of the free and independent state. Also, the article analyzes the reasons and factors that contributed to the process of creating this organization, with particular attention to the «Manifesto of the Ukrainian Intelligentsia» the document that played decisive role in the process of forming this public organization, after its publication in the media, thousands of indifferent Ukrainians responded to the call-up so the process of forming the regional centers of the Congress of Ukrainian Intelligentsia has begun throughout the territory. Particular attention in this study was paid to the first All-Ukrainian assembly of intelligentsia which happened in March 1998 that succeeded to attract great attention of the public to the intra-political problems of Ukrainian society.

Key words: I. F. Drach; Congress of Ukrainian Intelligentsia; Manifesto; first All-Ukrainian assembly of Intelligentsia.

Видатний творець української поезії, талановитий перекладач, кіносценарист та громадсько-правовий діяч Іван Федорович Драч прославився як батько Народного Руху України, організації, яка сколихнула багатомільйонну націю та направила Україну на шлях незалежності [1, с. 194]. Проте досі мало відомо про інше творіння І. Ф. Драча, а саме про Конгрес української інтелігенції, громадську організацію, яка протягом останніх двадцяти років веде постійну боротьбу за відстоювання інтересів Української державності. Актуальність даного дослідження характеризується необхідністю детального вивчення процесу формування та розвитку національно налаштованих громадських

організацій задля подальшого застосування цих знань в державотворчих процесах. Метою даної статті є висвітлення процесу створення І. Ф. Драчем громадської організації «Конгрес української інтелекції». Головними завданнями даного дослідження є аналіз причин та факторів, які посприяли створенню КУІ; дослідження основних положень, які ніс в собі КУІ; розгляд перших всеукраїнських зборів інтелекції та їх вплив на тодішню політичну ситуацію в Україні. Проблемою дослідження громадських організацій незалежної України займалися велика кількість вітчизняних науковців, серед них чи мало робіт присвячено вивченню Народного Руху України, організації, яку також створив Іван Федорович Драч, та на відміну від НРУ питанням Конгресу української інтелекції досі було приділено мало уваги.

Як відомо, Іван Федорович Драч, в процесі формування основних положень статуту Народного Руху України, відстоював позиції толерантності та пацифізму. Його знаменитий вислів «Євреї в Україні повинен жити краще, ніж в Ізраїлі, росіянин в Україні повинен жити краще, ніж у Росії», чи не найкраще підкреслює його відношення до міжетнічних проблем. Втім вже через п'ять років існування незалежної України І. Драч разом зі своїм оточенням національно налаштованої інтелекції, зіткнувся з проблемою ущільнення прав української громади. Як би то не було дивно, та після проголошення незалежності на території України єдина нація, яка постійно потерпала від національної дискримінації, була українська [3]. Хоч це й виражалося лише з боку Російської Федерації, та цього було вдосталь для усвідомлення небезпеки, яку несла в собі інформаційна війна на українському просторі. Будучи переконаним, що саме представники української інтелекції спроможні протистояти розширенню антиукраїнської інформаційної агресії та відстояти законні права та свободи українського народу, І. Драч розпочав процес формування Конгресу української інтелекції. В жовтні 1995 р. Іван Драч пише Маніфест української інтелекції, в якому не просто критикує діяльність значної частини українських політиків, а й відверто закликає до сильних та рішучих дій, направлених на захист національних інтересів. Під цим маніфестом поставили свої підписи понад два десятки видатних діячів української нації. Серед них були Володимир Ковтун, Ярослав Яцків, В'ячеслав Чорновіл [5, с. 7]. Ще через

рік Драч офіційно реєструє Конгрес української інтелігенції. В його лави стрімким потоком вступають сотні небайдужих, патріотично налаштованих представників українського народу. Того ж 1996 р. по всій території України були створені обласні центри Конгресу, інтелігенція жваво прийнялась за відстоювання українських прав та свобод.

Матеріали маніфесту, викладені Іваном Драчем, в доволі чіткій формі звинувачували бездіяльність вітчизняних політиків, які смиренно підпорядкувались проросійським ідеям тотальної русифікації. Наводилась порівняльна характеристика дій двох держав, де першою виступала шовіністично налаштована Росія з її імперськими амбіціями, направленими на підпорядкування української території як території «національних інтересів Росії». З іншого боку, розглядалась вже незалежна, на перший погляд, Україна, яка за п'ять років своєї незалежності безперервно втрачала позиції, розпродаючи за безцінь національне майно стратегічного значення. Головна ж мета Маніфесту української інтелігенції, як було сказано раніше, полягала в об'єднанні патріотично налаштованих представників українського народу в боротьбі за відстоювання національних інтересів [4].

Створена організація мала високий рівень авторитетності серед провладних кіл. З самого початку ряди конгресу поповнювали найкращі представники українського народу, поети, митці, викладачі, професори. Всіх їх об'єднувала ідея служіння українському народу та відстоювання його інтересів. Іван Федорович Драч як організатор та творець КУІ став беззмінним лідером цієї організації на довгі роки. Представники КУІ розпочинають створення своїх осередків по всіх областях України. Головні положення цієї громадської організації викладенні в статуті КУІ. Ось наприклад в пункті 1.5, зазначено, що Конгрес буде своєю діяльністю на принципах законності, добровільності, гласності, рівноправності своїх членів незалежно від релігійних переконань, мови, роду занять, расової чи національної приналежності [5, с. 18]. В пункті 2.1 встановлено, що метою Конгресу є об'єднання й координація зусиль своїх членів задля консолідації українського народу у процесі розбудови своєї державності на засадах української національної ідеї, їхньої участі у розвитку національної економіки, культури, мистецтва, науки, освіти, мови, у збереженні національних традицій, у роз-

витку духовних засад суспільства, його реформування на основі інтересів українського народу в ім'я побудови матеріально і духовно багатой, демократичної держави України, забезпечення прав і свобод людини [5, с. 18]. А в пункті 2.2 йдеться про основне завдання конгресу, а саме основним завданням Конгресу є сприяння у розробці та послідовному впровадженні у всіх сферах суспільного життя ідеології державно творення, концептуальним ядром якої є українська національна ідея як сутність тисячолітнього культурного і державно творчого волевиявлення народу, ціннісних орієнтацій українського суспільства, серед яких пріоритетні: сприяння у розбудові незалежної, правової, демократичної національної держави на основі відродження історичних, культурних, духовних, морально-етичних цінностей українського народу, патріотичних традицій українського козацтва, борців за волю України всіх поколінь та на основі загальнолюдських гуманістичних надбань; виховання українського державницького патріотизму; утвердження національної самосвідомості, моралі українців, гордості за свій народ та його більш як тисячолітню історію; сприяння задоволенню прав і культурно-освітніх запитів усіх національних меншин в Україні; сприяння відродженню реального функціонування української мови як мови державної, як засобу спілкування та інформаційного забезпечення у всіх галузях суспільного життя; сприяння відродженню та участь у реформуванні системи шкільної освіти, вищої школи, науки, охорони здоров'я, соціального забезпечення з чітким визначенням пріоритетних національних орієнтирів і завдань [5, с. 19].

21 березня 1998 р. в місті Києві були проведені Перші Всеукраїнські збори інтелігенції, майже три десятки доповідей було заслухано на цих зборах. Всі вони були написані кращими представниками українського народу. Директори, академіки, професори, голови найрізноманітніших організацій та підприємств. Вражаючий масштаб цих зборів підкреслює присутність на них Президента України Л. Кучми та Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета, які, будучи свідомими представниками своєї нації, підтримали ідеї Конгресу та закликали до плідної співпраці на благо та користь нашої держави. Доповідь Л. Кучми мала назву «Ми не безсилі перед лицем майбутнього» [6]. В ній очільник не тільки підтримав намагання української

інтелегенції відстоювати інтереси держави, а й запевнив усіх присутніх, що Україна йде до свого великого світлого майбутнього. Л. Кучма наголосив, що він буде боротись з кримінальним світом та не допустить на території України ніякої іншої влади окрім української. Патріарх Київський та всієї Руси-України закликав до об'єднання інтелегенції з іншими верствами населення у боротьбі за величне та щасливе майбутнє нашої незалежної України [7, с. 35].

Того ж дня було укладено та опубліковано «Звернення Перших Всеукраїнських зборів інтелегенції до українського народу», в якому закликали до небайдужості пересічних українців в питанні вибору майбутнього нашої країни [7, с. 58]. Оскільки Перші Всеукраїнські збори інтелегенції проходили напередодні виборів до Верховної Ради України третього скликання, Іван Федорович Драч разом зі своїм найближчим оточенням був занепокоєний зростанням проросійських політичних сил, які вдало маніпулювали суспільними настроями, використовуючи тактику залякування російськомовного населення міфічними українськими націоналістами. Саме тому звернення було направлене до українських громадян всіх верств населення, різних вікових груп та різних національностей.

Не дивлячись на те, що більшість місць в парламенті третього скликання зайняли представники Комуністичної партії України, все ж Конгресу української інтелегенції на чолі з І. Ф. Драчем вдалось донести свій закликав до пересічних громадян не бути байдужими. Як показав час, рівень національної свідомості, починаючи з другої половини 90-х рр., почав стрімко зростати, що в свою чергу підкреслює важливість Конгресу української інтелегенції в боротьбі за відродження української державності.

Саме завдячуючи Івану Федоровичу Драчу ідея про консолідацію національно свідомих сил інтелегенції мала змогу відтворитись в Конгресі, завдячуючи ж Конгресу української інтелегенції український народ отримав змогу залучатись до відстоювання прав та свобод свого народу за допомогою участі в цій громадській організації, яка мала пряий вихід на представників більшості тодішніх політичних угруповань та партій, які діяли на території незалежної України.

Драч в свою чергу завдячуючи Конгресу отримав змогу підвищити свій авторитет як активного громадсько-політичного

діяча, що допомогло йому заручитись підтримкою виборців на наступних парламентських виборах 1998 р., де Іван Федорович вдруге проходить до Верховної Ради України, чим знову впливається в політичне життя країни. З 2000 до 2002 р. будучи в уряді прем'єра України Віктора Ющенка, Іван Драч займає місце голови в Міністерстві держкомінформполітики, куди його призначили за патріотичну налаштованість, щоправда зняли його з цієї посади з цієї причини [2, с. 55].

Отже, підсумовуючи викладене, можна прийти до такого висновку. В перші роки пострадянського періоду Україна перебувала в стані, загрозовому для представників української нації. Нестабільна політична ситуація та постійне розширення прав та свобод російськомовного населення призвели до стану всебічної дискримінації української культури. Цей загрозовий стан речей спонукав І. Ф. Драча та інших представників творчої еліти нації створити Конгрес української інтелекції, громадську організацію, яка б могла на між політичному рівні впливати на державотворчі процеси, схилиючи їх рішення в бік національних інтересів. Будучи створеним, Конгрес провів свій Перший Всеукраїнський з'їзд, результатами якого було звернення до українського народу. Задум створення патріотично налаштованої організації було виконано лише зусиллями української культурної еліти. Конгрес являв собою організацію, яка як стояла на захисті прав та свобод українських представників на теренах нашої країни, так і відстоювання їх національні інтереси за кордоном. Осередки цієї громадської організації відкривались у всіх областях нашої держави. Ідея, започаткована Іваном Федоровичем, надихнула творчу інтелекцію боротись за свої права. Втім через відсутність належного нагляду в особі Івана Федоровича Драча за новою головою КУІ, Конгрес української інтелекції не спромігся стати явищем загальнонаціональним і скоро перестав існувати в більшості регіонів країни.

Література та джерела

1. Гончарук Г. І. Про Рух та його батька / Гончарук Г. І. // *Інтелекція і влада*. Серія: Історія. — Одеса: Астропринт. — 2016. — Вип. 35. — С. 189–201.
2. Загребельний М. П. Іван Драч: науково-популярне видання / М. П. Загребельний. — Харків: Фоліо, 2014. — 121 с.

3. Драч І. Ф. Від Форуму до Форуму / Іван Федорович Драч. — Київ: Форум творчої молоді України, 2006. — 271 с.
4. Драч І. Ф. Маніфест української інтелігенції / Іван Федорович Драч. — Київ: Гелія, 1995.
5. Довідкові матеріали до перших Всеукраїнських зборів інтелігенції / Конгрес української інтелігенції. — Київ: АБЕРС, 1998. — 27 с.
6. Кучма Л. Ми не безсилі перед лицем майбутнього: Виступ Президента України на 1-х Всеукраїнських зборах інтелігенції 21 березня 1998 р. / Л. Кучма // Уряд. кур'єр. — 1998. — 24 берез. — С. 4.
7. Матеріали Перших Всеукраїнських зборів інтелігенції 21 березня 1998 / Конгрес української інтелігенції. — Київ: б.в., 1998. — 64 с.

REFERENCES

1. GONCHARUK, G. I (2014) Pro rukh ta yoho bat'ka — About Movement and his father. *Intelihentsiya i vlada — Intellectuals and State Power*. Series: History. Iss. 35. p189–201. (In Ukrainian).
2. ZAHREBELNYY, M. (2014) Ivan Drach: naukovo-populyarne vydannya — *Ivan Drach, scientific and popular publications*. Kharkiv: Folio. p. 121. (In Ukrainian).
3. DRACH, I. F. (2006) Vid Forumu do Forumu — *From the Forum to the Forum*. Kyiv: The Forum of Creative Youth of Ukraine. (In Ukrainian).
4. DRACH, I. F. (1995) Manifest Ukrayins'koyi Intelihentsiyi — *Manifesto of the Ukrainian Intelligentsia*. Kyiv: Hileya. (In Ukrainian).
5. KONHRES UKRAYINS'KOYI INTELIHENTSIIYI: DOVIDKOVI MATERIALY DO PERSHYKH VSEUKRAYINS'KYKH ZBORIV INTELIHENTSIIYI — *CONGRESS OF THE UKRAINIAN INTELLIGENTSIA* (1998) *Reference materials to the first All-Ukrainian Assembly of the intelligentsia*. Kyiv: AVERS. (In Ukrainian).
6. KUCHMA, L. D. (1998) My ne bezsyli pered lytsem maybutn'oho: Vystup Prezzydenta Ukrayiny na 1-kh Vseukrayins'kykh zborakh intelihentsiyi 21 bereznya 1998 r. — We are not impotent in the face of the future: Address of the President of Ukraine at the 1st All-Ukrainian Assembly of the intelligentsia. *Uryadovyj kur'yer — Government Courier*. 24th March. (In Ukrainian).
7. KONHRES UKRAYINS'KOYI INTELIHENTSIIYI: MATERIALY PERSHYKH VSEUKRAYINS'KYKH ZBORIV INTELIHENTSIIYI — *CONGRESS OF THE UKRAINIAN INTELLIGENTSIA* (1998) *Materials of the first All-Ukrainian Assembly of the intelligentsia 21 March 1998*. Kyiv: Without Publishing. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 21 червня 2017 р.